

LITEN KLIMATORDLISTA

Anpassning = praxis som förbereder samhället inför klimatförändringens konsekvenser, eftersom dess följder inte längre kan förhindras helt. I praktiken innebär detta bland annat att föränderliga klimatförhållanden beaktas i planläggning, byggande och hälsovård, utveckling av försäkringssystem samt skydd av mångfalden i våtmarker, skogar och jordbrukssystem.

Fossila bränslen = icke förnybara naturresurser eller naturresurser som förnyas mycket långsamt, bland annat olja, stenkol, naturgas och torv. Energiproduktion med fossila bränslen utgår från förbränning av råmaterial, vilket frigör värme. Användningen av dem är den största orsaken till klimatutsläpp.

Förnybar energi = energi som fås från förnybara källor, till exempel sol-, vind-, vatten- och bioenergi, markvärme samt vågkraft och tidvattensenergi. Användningen av förnybar energi orsakar betydligt mindre klimatutsläpp än fossila energikällor.

Föränderliga väderleksförhållanden = som följd av klimatförändringen förändras nederbörden, temperaturerna och gassammansättningen på jorden. Förändringarna är olika i olika delar av världen, men i allmänhet stiger temperaturerna och andra väderleksförhållanden blir mer extrema: torka och kraftiga regn ökar och stormar blir starkare.

Hälsa och sjukdomar = klimatförändringen påverkar negativt människors hälsa särskilt i fattiga länder. Vattenburna sjukdomar, såsom kolera, ökar på grund av kraftiga regn och översvämningar. Även insekter som sprider sjukdomar sprider sig till nya områden. Dessutom försämrar bristen på dricksvatten och mat människors hälsa. Klimatförändringen ökar även frekvensen av psykiska sjukdomar, såsom depression som ibland orsakas av stark klimatångest. Å andra sidan hjälper en hälsosam livsstil, såsom vardagsmotion och en växtbaserad kost, att motverka klimatförändringen.

Klimataktör = för att klimatkrisen ska kunna lösas är det nödvändigt att stater, kommuner, företag, civilsamhället och skolor samt människorna i dem deltar i klimatåtgärderna. Alla dessa kan vara klimataktörer. De och vi alla har vår egen roll i arbetet. Aktiva klimataktörer motverkar klimatförändringen och dess konsekvenser såväl i söder som i norr.

Klimatflykting = en person som flyr från sin hemort som följd av klimatförändringen till en annan plats i sitt hemland eller till ett annat land. Klimatflyktingskap beror bland annat på torra perioder, ökenspridning, havsnivåhöjning samt extrema väderleksförhållanden såsom ökningen av antalet orkaner. I framtiden förväntas klimatförändringen avsevärt öka antalet klimatflyktingar.

Klimaträttvisa = frågan om vem som orsakat klimatförändringen och vem som lider på grund av den. För att klimaträttvisa ska uppfyllas borde de mänskliga rättigheterna, dvs. ett människovärdigt liv, förverkligas för alla också då klimatet förändras. Klimatförändringen äventyrar redan nu förverkligandet av mänskliga rättigheter, bland annat rätten till liv, mat, vatten, hälsa och deltagande i samhällsfunktioner.

Klimatutsläpp = vissa gaser i atmosfären som kallas växthusgaser hindrar värmestrålningen att återvända från jorden till rymden och förstärker därmed växthuseffekten. De viktigaste växthusgaserna är koldioxid (CO₂), metan (CH₄) och dikväveoxid (N₂O). Klimatförändringen beror på att mänskligheten producerar enorma mängder växthusgaser som förstärker växthuseffekten. Sådana växthusgaser som produceras av människan kallas klimatutsläpp. Den mest betydelsefulla utsläppskällan är användningen av fossila bränslen i energiproduktionen och trafiken. Utsläpp uppstår även bland annat i jordbruket, industrins processer, på avstjälningsplatser och i skogsbränder.

Klimatångest = svåra känslor såsom oro, sorg, rädsla och ångest som en person kan känna i fråga om klimatförändringen och framtiden. Klimatförändringen är ett så pass stort problem att ångestkänslan är normal och på sätt och vis "berättigad". Man behöver därmed inte känna skuld för känslan, även om den inte är trevlig. Man kan motverka klimatångest med vanliga stresshanteringstekniker, bland annat med hjälp av tillräcklig sömn och motion samt genom att tala om detta med vänner eller en terapeut. Ofta kan man också lindra ångesten genom att agera för klimatet, bland annat genom samhälls- och konsumentpåverkan inom ramen för hur man orkar.

Klimatåtgärder = alla de tillvägagångssätt som används för att motverka klimatförändringen, det vill säga bland annat utveckling och införande av nya och redan existerande tekniska och sociala innovationer (produkter och tjänster), förändring av lagar, bidrag och beskattning, bra samhällsplanering, utbildning och kommunikation, att ständigt lyfta fram klimatfrågor i olika sammanhang så att man betraktar situationen och tillvägagångssätt på ett konstruktivt kritiskt sätt.

Koldioxidavtryck = den klimatbelastning som en produkt, verksamhet eller tjänst orsakar, dvs. hur mycket klimatutsläpp som uppstår under produktens eller verksamhetens livscykel.

Konsumtionsval = våra konsumtionsval har alltid konsekvenser för vår omvärld. De viktigaste konsumtionsvalen som motverkar klimatförändringen gäller boende, transporter, mat, varor och tjänster. I praktiken gör man klokt i att byta hemmets elavtal till grön el, flyga mindre, äta mer grönsaker och mindre kött, promenera, cykla eller använda kollektivtrafik i stället för att köra bil och använda mindre pengar och kontrollera att de egna besparingarna inte stöder fossilekonomin.

Parisavtalet = ett internationellt klimatavtal som ingicks 2015 och trädde i kraft i november 2016. Avtalet innehåller inga kvantitativa åtaganden om utsläppsminskning, utan staterna åtar sig att förbereda, informera, upprätthålla och uppnå sina egna nationella utsläppsmål. Det allmänna målet är åtgärder som begränsar uppvärmningen till mindre än 1,5 grader jämfört med den förindustriella tiden. För närvarande förhandlas om detaljerna för genomförande av Parisavtalet.

Samhällspåverkan = för att lösa klimatförändringen behövs mångsidig samhällspåverkan: åtgärder av både politiker och medborgare. Medborgare kan motverka klimatförändringen bland annat genom att vara aktiva i organisationer, skriva insändare, brev och petitioner till riksdagsledamöter, ledamöter i kommunfullmäktige, fackförbund eller representanter för företag, genom att ordna eller delta i evenemang eller demonstrationer, genom att delta i

diskussioner i sociala medier, på nätet och vid fikabordet samt genom handlingar och genom att göra motreklam eller genomföra annan slags culture jamming.

Växthuseffekten = växthuseffekten är ett naturligt fenomen där vissa gaser i atmosfären (bland annat vattenånga och koldioxid) fungerar som ett växthusglas: de släpper igenom solljuset till jordytan, men hindrar en del av den strålning som omvandlats till värme från att återvända till rymden. Med klimatförändringen avses att denna naturliga växthuseffekt förstärks, vilket beror på att mänskligheten producerar enorma mängder extra växthusgaser som förstärker växthuseffekten. Se Klimatutsläpp.

Överkonsumtion = eftersom det behövs fossila bränslen för tillverkning och användning av nästan alla produkter och tjänster som vi använder, måste man använda väldigt mycket fossila bränslen. Därför kan man säga att den underliggande orsaken till klimatförändringen är överkonsumtion av naturresurser.